



1857

— 1 իմաստցի մէջ ամուսնու 7ին պատահած ախտեր
դէպք մը բուժք քաղաքը սոց մէջ ձեռք գ
իրիկուն Ագուրաթ բառած խտտեր մէջ յետա
սորսիլ ամուսնի կը ներկայացընէին, որուն 3000
հոգւոյ չափ ներկայ էին, զմեզածու խիւնը հրէգէն
փամփաւըններով (ձեռք) կը ձեռնալընէին. ամուսնի

մէկը խաղին խղճել զարդերուն պատահելով՝ զա-
նոնք բռնկեցւոյ: Հանդիսատեսք խնկրան պնդաբ
հոյ չորին, կարծելով թէ աս կրակն ալ խաղին
մասն է: Բայց քիչ մ'անորը երբ որ բայելին սկը-
սան տարածուիլ, ամէն մարդ սկսաւ Վրակ, կրակ,
պրտալով շէնքէն դուրս անտարբէլ եւ: Հասերն
իրար ծոնակոխ ըրին: զարհուրած բազմութեան
մէկ մասն ալ պատահաներէն վար ցատքեց: Աս
միջոցիս քաղքին մէջ ալ աս դէպքին լուրը տա-
լածուելով՝ ով որ իմատեր մէջ ազգական կամ
բարեկամ մ'ունէր, հոն վազելի որ բանին վնասէն
խանայ, այսպէսով ամէն կողմ՝ աղմուկ եւ շփո-
թութիւն մը սիրեց: Ետեւերն հիւանդանոցները
վաղեցին իրենց վերադարձնել կամ մեռած տղա-
կանները փնտրելու համար: Ժողովրդեան յու-
սահատութիւնն եւ անձկութիւնը մինչեւ կէս
դիշեր անեց: Մեռնողներուն ալ վերադարձնե-
լուն թիւը 200ի մօտ է: Գոսկանայի մեծ դուքան
աս դէպքին լուրն առնելու պէս շուտ մը Լիվոռ-
նոյ կէտ եւ վերադարձեց այցելու թիւն մ'ըրաւ:
Նաեւ քաղքին կախաղապսն ստակի մեծ գումար
մը խրկեց որ մեռնողներուն կարգաւ ընտանեաց
բաժնէ:

ԲԵՂԳԻԱ

ԲՆԴԱՌԱՅԻՆ վերջին խոստովանելուն պատ-
ճառաւ, թագաւորն երկրին խորհրդանոցը բա-
լտովին ցոյցելու որոշումն ըրաւ, եւ մասնաւոր
հրովարտակով մ'իր աս որոշումը ժողովրդեան
ճանոց:

ՕՍՍԱՆԵԱՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՍՏԱՆԴԱՊՈԼԻՍԵՆ եկած վերջին լրերուն
նայելով, բարձրագոյն գումար քաղքին ապահովու-
թեան համար աղղու կարգադրութիւններ կ'ընէ:
Պէշ օղուի, Գալաթիոյ եւ ուրիշ քանի մ'արտաւ-
ձաններու մէջ, որոնց աղաճութիւնը վերջին
ժամանակներու շատ եղծած էր, մասնաւոր ղե-
նաւորական գնդեր դրուելուն, որոնք արդէն կա-
կոծաւոր եւ վառագուռ ունենաց բազմութիւն մը
ձեռք ձգեցին:

— Գանուբեան իշխանութեանց համար ըլլալու
դիւտանայ ժողովրդը կտարաւեցաւ, որուն նաեւ
Ընդդիմի գեապանը ներկայ էր, ինչպէս եւ իսկ-
զքան չէր ուրիշ մասնակից ըլլալ: Ստիպման
զովքին որոշումը Գաղղիական գեապանին ուզա-
ծին պէս չեղաւ: Գուզնէյ սկոյուհն զիտուաւ-
տան, Կերասիա եւ զիարգիլիս իր կողմն ունեա-
լով՝ կը յուսար որ քուէի առաւելութեամբ ինդիլին
իր կառավարութեան կողմին համեմատ յառաջ կըր-
նայ տանիլ, այլմիջին իշխանութեանց ընտրութեան
սրէնքը կրնայ փոխել տալ: Պահպն Սաւարայի
եւ Ընդդիմի գեապանները ճանաչին որ աս իշխ-
անոյն որոշումը բարձրագոյն դրան եւ սոյն ժողովին
կը փերաբերի, իսկ իրենք միայն խորհրդատու եւ
ոչ թէ որոշիչ կրնան ըլլալ: ասոր համար ալ
չեն կրնար քուէարկութիւն ընել: Աս որոշումն
Գաղղիայի ուզած փոփոխութիւնը բարդալին ոչ-
ընչացաւ: Ժողովքին մէջ Ռելիս փաշան ծանոց
որ ընտրութեան համար սրուած հրովարտակը
վաղաքիայի համար այնպիսի յարմար չէ, ուստի
անոր մէջ քիչ մը փոփոխութիւն ընել հարկաւ
է: Բայց, ըսաւ, Պոլսոսիայի համար աս փոփո-
խութիւնն ամենեւին հարկաւոր չէ: Ասոր համար
որոշուցաւ, որ ընտրութիւնները Պոլսոսիայի մէջ
շարունակուին: Ասկորիտէս իշխանին գէտ կողմ
ամբաստանութեանց վրայ ժողովքին մէջ ամենեւին
իշխանակութիւն չեղաւ:

— Այն համար Սոյն ժողովը Պր. Էրեցեր բժիշկը
Նեադուրայ գետալան անուանեց:

ՊԵՂՆԱՐ

ՇԱՆՆԱՅ ծովին մէջ գտնուող անդգիական նա-
ւատարմին մէկ մասը Գաղղիայի եւ Մարմանեալ

տէրութեանց նաւերուն հետ Պարսկոյի քով միա-
ցած կ'եղած է: Թէպէտ եւ Սէյմաք ծովապետին
բաւական նոր զօրք եւ նաւեր հասան որոնցմով
կրնայ պատերազմներն սկսիլ սակայն, Կուզէ Լորա
էլիլինին եւ Կոյ սեղուհին գալուսն ապանել որ-
ոչէս զի անոնց հետ պատերազմի յաւակագիծ
մը չինէ: Մինչեւ անոնց գալը Մեգղիայէն ճաղայ
կ'յոժ ինչպանսմակիր նաւերն ալ կը հասնին,
որոնք Կեաւերու եւ ծանցքներու մէջ գործելու
համար անհրաժեշտ հարկաւոր են: Պարսկոյի մէջ
աս հասարակ կը խօսուի որ երբեք տէրութիւնը
ամէն ուրիշ միջոցները փորձելէն ետեւ ինքն կա-
րող չըլլան իրենց ժախճանին հասնիլ ուղղակի
Փիլիսինին վրայ արշաւանք մը պիտ'որ ընեն: Բայց
աս տարի միայն Գանդուն անունով ու զօրքով
բռնելով պիտ'որ շտապան:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆՔ

ԳՈՒԴ ՆԱԽԱԳԵՑԻՆ

ՊԱՐՈՒՆ ԵՒ ԻՐ

ԱՇԽԱՐՀՔԻՄ ԲՈՒՈՐՏԻՔԵՆ ԸՐԱՄ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԱՐԿԱՆԵՐԻ

ՊԱՏԵՐԱՐԻՆԵՆ

ԹՅ

Գաղթին երկրորդ ճամփորդութիւնը:

Հարաւային անձնութիւն երկրի մը դրութեան
գաղտնիքն եւ Գուդին Հարաւային ծովուն մէջ
ըրած նոր գիւտերն ամենուն բազմաթիւ դրակ-
ցին որ նոյն կողմերուն վրայ աւելի եւս ընդար-
ձակ ծանօթութիւն ունենան: Անդրալի թաղա-
ւորն կողմներուն վրայ գոհ ըլլալով, ուղեց որ
նոյններն յառաջ տարուին, ուստի աս վախճանա-
կիւն ամբողջն նաւեր գնուելուն պիտ'որ Ռեզ-
իւլըն եւ Եսաէնդուր, որոնց տաղանքը 112 մարդ
ունէր եւ Գուդին հրամանին տակ գրուած էր,
իսկ երկրորդին Գուդիս Գուդիոյ կը հրամայէր
եւ 81 հոգի ունէր: Փորձը Գուդին սոյնիցուցած
ըլլալով, ինչ պայտի ճամփորդութեան մ'իշխ-
քան ամենէն աւելի հարկաւոր է, չէ ինչ միայն
նաւատեաց գիւտութիւնը, զանոնք ինքուրդար-
թեան ախտին պահպանելն եւ Ընդդիմիներն հետ
առաւուր ընելու բաներն հոգաց, այլ նաեւ ամէն
տեսակ անասուններ ու սերմեր առաւ, որոչէս զի
միտիւսիլունն ու կենդանաւորութիւնը Հարա-
ւային ծովուն կողմներուն մէջ յառաջ տանի որուն
մեծամեծ օգուտներն ետքի ճամփորդելուն յայտնի
տեսան: Երբեքայը կրցաւ Պ. Ա. Հոսկէսը շա-
հիլ որ իբրեւ նկարիչ աս ճամփորդութեան մէջ
գտնուի, Պ. Ռ. Գորուդին եւ իր սրբին ընա-
պատմական հաւարածքներ պիտ' ժողովին, եւ
աշխարհագրական համալսարանին ալ Պարսն իւ-
լէս Ռեզիւլըն նախ իսկ Պ. Պայէլէն Եսաէն-
դուրին հետ խրկուեցան, ասաղաբաշխական զննու-
թեանց տեսութիւն ընելու համար, որ փոխա-
նաւ. շատ գործիքներ եւ շարք հաս մասնակա-
լաւ տանուած էին:

Գուդին որոշմանը համեմատ աս ճամփորդու-
թեան փախճանն էր Էրեզը երկրորդ ուղեւ ամե-
նէն հարաւային ստախանին վրայէն դառնալ, եւ
միտիւսիլուն երբեք խաղաղական ճովուն
դեռ չպտտուած մասերուն երկն եւ կողմին ը-
նել, եւ հարաւային ցամաք երկիր մ'ըլլալուն
կամ ըլլալուն անբուժանելի ինդիլին որոշելու հա-
մար ամենայն ջանքն ի գործ դնել:

1772ին Յուլիոս 18ին երկու նաւերն ալ Բիւ-
մալէն ճամփայ ելան եւ հարաւային ստախանին
ղով հովով մը հասարակածն անցան: Հոկտեմ-
բերի 29ին Սեղանի լիւր տեսուէրը, Բայց չէր-
նալով նոյն օրը նաւահանգիստ մտնել, տիպուե-
լուն ան գիշերն կղերքին մօտ անցընել: Աս առ-
թով նոր երեւոյթ մը տեսնու, այս ինչն բոլոր

ծովը կրակով ծածկուած էր: Գուդ ծովէն քա-
նի մը գոյլ ջուր բերել տուաւ, որուն մէջ ան-
համար գնդաձեւ թափանցիկ անասուններ տես-
նուեցան, որոնք պաղպաղակալի (սկիւր) գնդակներ
կը նմանէին, եւ մեծութիւններն հասարակ գնդա-
ակնի պէին մեծութեան չափ էր: Երբոր ջուրը
հանգարտելու կը սկսէր, այնպէս կը կարծուէր
ինչ անասնոց թիւը կը քիչնայ, եւ լոյսն ալ ան-
պայտի կողմնակաւ անկրկնելի կ'ըլլար: Բայց ընդ
ջուրը շարժելու լոյսն ալ նորէն երեւան կ'ըլլէր:
Ջուրը ձեռքով շարժուած ատեն շարժողին մե-
տակներուն վրայ լուսաւոր կայծեր կը կոչէին:
Աս անասուններով Ուլիսիոսին մէկ մեծ մասը
ծածկուած էր, որոնք մէկ կողմնէն միւս կողմը
կը շարժէին եւ զիրենք շոշափաղ ստախանները
կը լուսաւորէին: Բոլոր ծովը բռնկածի պէս էր,
այլերնունն ծովը լուսակրի (ֆաֆը) կը նմանէր:
Իրենց նաւերուն քովիւր մեծ լուսաւոր մարմն-
ներ կը շարժէին երբեքն կամաց, երբեքն շուտ,
մէյ մը կը մտնեային, մէյ մը կը հեռանային:

Բարեկուտը գրուելու Գուդ իմացաւ որ Գաղղիա-
յի երկիր գտնուելու համար Հարաւային ծովը նա-
ւարկել են, իսկ ուրիշ ամբի չափ յառաջ եր-
կու Գաղղիայի նաւեր արդէն հարաւային լայնու-
թեան 48երորդ աստիճանին 40 միոն աւելի յա-
ռաջ գացեր են, Բայց միւրիկ մը զիրենք տակ-
տակեր է: Նոյնպէս իմացաւ որ ուրիշ երկու
նաւեր ալ նոյն վախճանաւ մօտ ատեններ Պա-
րիսիսէն ճամփայ ելեր են: Նոյնմիւրի 22ին Գուդ
Սեղանի հրաւանդանը թող տալով իր ճամփան
գէպ ի 2րդ աստիճանի վրայ ուղղեց: Ճամփան
ստակալն ալեկոծութիւններու հանգիւսեցան, որոնք
զիրենք գտնապան վախերու մէջ ձգելէն գտաւ,
նաւերուն մէջ զանաւոր անասնոց կորստեանը
պատճառ եղան: Բայց ասկից նաւատիր տակալի
ցրտի հետ ալ պէտք էր որ կոռէին: Բայց հրա-
մանատարին խոհեմութիւնն ամէն փառակար հե-
տեւ ակնկոյտ սուղեւն առաւ: Գեկտեմբերի 10ին
ստակալի խոշոր սառցոյցներու պատահեցան, որոնք
երկու միոնի չափ շրջապատ ունէին, եւ 60 ոտք
բարձր էին: Ֆորմից նաւապետը կարծելով թէ
աստիճան կոչներն են, մտանալու վրայ էր, Բայց
Գուդէն իր կարծիքին սխալ ըլլան իմանալով ետ
կեցաւ:

Վերանցնելի 14ին նաւերը ցած սառուցի դա-
տէ մը խափանուելով չկրցան յառաջ երթալ, եւ
հազիւ 18ին աս վառիկէն իրենք զիրենք աղա-
տած գտան, Բայց միշտ աս սառցոյց լեռներու եւ
ղաշտերու մէջ ալեկոծութիւն կրկնու վրայ էին,
մինչեւ որ 1773ին Յուլիոսի 18ին լուսինը անու-
նուելու չափ լուսնեցաւ, որն որ Բարեկուտը գը-
րիւն կըլանէին վեր անգամ մը միայն պատահած էր,
որովհետեւ մշուշն այնպէս թանձր էր որ երկնքը
կը մթնոցներ: Գոռնուարի 17ին հարաւային լայ-
նութեան միւրեւ 87,135-երորդ աստիճանը հասան,
որն որ սառցոյցն տրեւելէն դէպ ի արեւմուտք
իրարու հետ հաստատուն միացած ըլլալով նա երն
ալ աւելի յառաջ չկրցան երթալ, ուստի Գուդ
դէպ ի հարաւ աւելի յառաջ երթալու խորհուրդ
մէկ զի թող տալով՝ դէպ ի հիւսիս գործաւ, որպէս
զի Գաղղիայուց գտած նոր երկիրը տեսնէ: Փե-
տրուարի 1ին հարաւային լայնութեան 38,30-երորդ
իսկ արեւելեան երկայնութեան 38,75-երորդ աստի-
ճանները հասան, որն որ Գաղղիացեաց գտած
ինչպէս որ կը կարծուէր, երկիրը պիտ' տեսնէին,
Բայց անանի բան մ'իրենց աչքին չերեւցաւ: Գուդ
Ուլիսիոսին աս մասն ալ անցաւ, եւ տասնիկ
թանձր մշուշն մը ժամանակ Բառնէրուր նաւը
կորսնցուց: Ամաց 23ին միւրեւ հարաւային լայ-
նութեան 61-երորդ աստիճանը հասաւ, Բայց հո-
սպը դոյն եւ փոփոխիկ, նաւն բոլորապէս ալ շար-
ժուն սառցոյցի կտորներ պատած ըլլալով՝ դէպ ի
հիւսիս նաւարկել: Մարտի 13ին ու 14ին ասա-
ղաբաշխները գնեւթիւններ ընելով գտան որ հա-
րաւային լայնութեան 68,220-երորդ իսկ արեւե-
լեան երկայնութեան 130,220-երորդ աստիճանին
վրայ էին: Գուդ համարուեցաւ, որ հարաւային

